

Izvještaj o efektima Programa „Stop sivoj ekonomiji“
na suzbijanju sive ekonomije

Vlada Crne Gore je Zaključkom broj 07-2394 od 30. aprila 2020. godine, između ostalog, zadužila Ministarstvo rada i socijalnog staranja da, u saradnji s nosiocima aktivnosti Programa „Stop sivoj ekonomiji“ pripremi i Vladi dostavi Izvještaj o efektima Programa na suzbijanju sive ekonomije.

Strateška i zakonska rješenja za sprovođenje Programa „Stop sivoj ekonomiji“ u okviru mjera aktivne politika zapošljavanja

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016 – 2020, kao strateški dokument u oblasti politike zapošljavanja, je u okviru prvog prioriteta – povećanje zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti – definisala, između ostalog, i cilj povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja. Za ostvarenje ovog cilja, godišnjim akcionim planovima zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa definiše se uvođenje programa za unapređenje mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica na tržište rada,.

Godišnjim programima rada Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, kao institucije nadležne za sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja, a u skladu sa godišnjim akcionim planovima zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa, predviđaju se budžetska sredstva za kreiranje/uvodenje programa koji će doprinijeti većoj usklađenosti ponude i tražnje na tržištu rada, odnosno mjera i aktivnosti koje će biti *usmjerene na povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti, između ostalih, mladih, kao jedne od prioriternih grupa nezaposlenih lica iz evidencije Zavoda.*

Tržište rada Crne Gore, prema Izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka (NHDR) – »Neformalna ekonomija: prevazilaženje isključenosti i marginalizacije«(2016.godina), karakteriše značajan obim neregistrovane ekonomije i posebno izražen problem neformalne zaposlenosti, te su i preporuke iz ovog dokumenta, između ostalih, i efikasniji rad inspekcijskih organa.

Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl.list CG“, br.24/19) i ranije važećim Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava za vrijeme nezaposlenosti, propisan je normativni okvir za sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja.

Opis programa

Stopu opšte nezaposlenosti, koja je strukturnog karaktera, prati relativno visoka stopa nezaposlenosti mladog i visokoobrazovanog kadra, koja po svojim socijalnim karakteristikama ima negativne implikacije na ukupan društveno-ekonomski sistem.

Sa druge strane jačanje kontrole države s ciljem suzbijanja sive ekonomije, pa samim tim i neprijavljenog rada, uključuje, između ostalog, i mjere za jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa u organima državne uprave odgovornim za kontrolu i prikupljanje prihoda. Međutim, obavljanje ovih aktivnosti, posebno u vrijeme sezone, je otežano zbog nedovoljnih kadrovskih kapaciteta organa i uprava, tako da se moraju uložiti dodatni naponi, angažovati dodatna radna snaga, kako bi se smanjile neregularnosti i ostvario veći priliv sredstava.

Osposobljavanjem i zapošljavanjem mladih sa stečenim visokim obrazovanjem na poslovima suzbijanja sive ekonomije u institucijama koje sprovode ove aktivnosti, sa jedne strane treba da doprinese rješavanju problema njihove nezaposlenosti, a sa druge strane suzbijanju neformalnog poslovanja, odnosno sive ekonomije. Ovim programom predviđeno je, da učesnici programa u realnoj radnoj sredini pružaju tehničku pomoć i podršku službenim licima u institucijama koje su programski partneri u realizaciji ovog programa.

Realizacija programa

Vlada Crne Gore je prvi put tokom 2016. godine usvojila Informaciju o potrebi realizacije pilot projekta Program osposobljavanja i radnog angažovanja mladih na poslovima sprječavanja sive ekonomije „Stop sivoj ekonomiji“ koji je kreiran uz ekspertsku pomoć nosilaca EU projekta „Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost“ a sproveo Ministarstvo rada i socijalnog staranja, odnosno Zavod za zapošljavanje Crne Gore u saradnji sa Upravom za inspekcijske poslove, Poreskom upravom i Upravom policije. U narednim godinama realizacije programa, povećavao se i broj institucija koji su bili programski partneri u realizaciji navedenog programa.

U periodu od 2016-2019. godine program je sproveden za 615 učesnika, dok je realizacija programa za 210 učesnika u 2020. godinu u toku.

	2016	2017	2018	2019	2020 (u toku)	ukupno
Poreska uprava	60	80	80	80	84	384
Uprava policije	25	35	40	40	44	184
Uprava za inspekcijske poslove	15	30	60	60	64	229
Uprava carina				10	14	24
Ministarstvo saob. i pomorstva					4	4
ukupno	100	145	180	190	210	825

Efekti programa

U Poreskoj upravi po ovom programu je u toku 2016. godine bilo angažovano 60 učesnika, u toku 2017. godine 80 učesnika, u toku 2018. godine 80 učesnika, a u toku 2019. godine takođe 80 učesnika koji su obavljali poslove pružanja tehničke podrške i pomoći službenicima Poreske uprave pri registraciji poreskih obveznika, obveznika doprinosa i osiguranja, kontroli ispravnosti registracionih prijava i rješenja o registraciji, prijemu i obradi poreskih prijava, obradi i sređivanju poreskih evidencija, rada u Call centru, praćenju i kontroli interneta i realizaciji projekta „Budi odgovoran“

Kako su rezultati angažovanja ovih lica kroz projekat „Stop sivoj ekonomiji“ bili izuzetni i kako je navedeni projekat sa aspekta ove institucije ocijenjen veoma korisnim za unapređenja rada Poreske uprave, potvrđuje se i činjenicom da je nakon završetka ovog programa u četiri godine sprovođenja ovog projekta (sprovođenje projekta u 2020. godini je još u toku) njih 30 je zasnovalo radni odnos u Poreskoj upravi na neodređeno vrijeme i to 3 lica koja su bila angažovana po projektu iz 2017. godine, 23 lica koja su bila angažovana po projektu iz 2018. godine i 4 lica koja su bila angažovana po projektu iz 2019. godine.

Od ukupnog broja angažovanih učesnika u ovom periodu, 40 učesnika je nastavilo radno angažovanje po različitim vrstama ugovora i to 3 lica koja su bila angažovana po projektu 2016. godine, 13 lica koja su bila angažovana po projektu 2017. godine, 14 lica koja su bila angažovana po projektu 2018. godine i 10 lica koja su bila angažovana po projektu 2019. godine.

U Upravi za inspekcijske poslove po ovom programu je u toku 2016. godine bilo angažovano 15 učesnika, u toku 2017. godine 30 učesnika, u toku 2018. godine 60 učesnika, a u toku 2019. godine takođe 60 učesnika. U toku je realizacija programa za 2020. godinu u okviru kojeg je angažovano 64 lica. U četvorogodišnjem periodu realizacije navedenog programa učesnici programa su unapredili postojeća znanja i iskustava, a takođe dali značajan podršku i pomoć službenicima Upravi za inspekcijske poslove, posebno u vrijeme pojačanog inspekcijskog nadzora tokom ljetnje turističke sezone. To se posebno odnosi na upoznavanje sa materijalnim propisima koje primjenjuju inspekcije u svom radu, tehničku podršku inspektorima u radu na terenu prilikom vršenja inspekcijskih nadzora, evidenciju prijava i postupanje po istim, edukaciju o načinu rada na terenu sa ciljem otkrivanja subjekata koji pospješuju sivu ekonomiju (rad bez odobrenja, neizdavanje računa, prodaja cigareta bez dokata o nabavci), pripremu izvještaja o realizaciji aktivnosti iz okvira Akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije i drugih aktivnosti. Kako su rezultati angažovanja ovih lica kroz projekat „Stop sivoj ekonomiji“ bili izuzetni i kako je navedeni projekat sa aspekta ove institucije ocijenjen veoma korisnim za unapređenja rada Uprave za inspekcijske poslove, potvrđuje se i činjenicom da je nakon završetka ovog programa u 2016. godini, 11 lica angažovano na određeno vrijeme nakon okončana programa. Nakon završetka programa u 2017. godini 8 lica je angažovano na određeno vrijeme, a 8 lica je zaključilo radni odnos na neodređeno vrijeme. Nakon završenog projekta u 2018. godini 29 lica je angažovano na određeno vrijeme, dok je nakon završetka programa u 2019. godini 33 lica angažovano na određeno vrijeme, a tri lica zaključilo radni odnos na neodređeno vrijeme.

Uprava carina je u 2019. godini po prvi put bila učesnik u realizaciji programa „Stop sivoj ekonomiji“. Broj uključenih lica u ovaj program, nakon sprovedene procedure testiranja, kod ove institucije je bio 10.

U toku rada ovih lica, koja su obavljala poslove pod nadzorom mentora i rukovodilaca organizacionih jedinica, bilo je omogućeno njihovo osposobljavanje i edukacija za obavljanje poslova u ovoj instituciji. Takođe, ova lica su se uključivala u poslove i zadatke na pružanju tehničke podrške i pomoći službenih lica carinske službe u suzbijanju sive ekonomije, čime su u značajnoj mjeri dali doprinos u radu ove institucije. Nakon završetka projekta 9 učesnika programa je angažovano na poslovima i zadacima u carinskoj službi na period od jedne godine po odgovarajućem ugovoru, uz prethodnu saglasnost Vlade Crne Gore i nadležnog ministarstva. U okviru programa „Stop sivoj ekonomiji“ za 2020. godinu kod Uprave carina je uključeno 14 lica i njegova realizacija je u toku.

U Upravi policije tokom realizacije programa korisnici su bili angažovani na poslovima asistiranja, tehničke podrške i pomoći službenicima policije koji vrše graničnu kontrolu, kontrolu kretanja stranaca, sa akcentom na suzbijanje sive ekonomije i vođenje evidencije. Takođe učesnici programa su imali priliku da steknu vještine komunikacije sa strankama i timskog rada u organizacionim jedinicama granične policije. Za vrijeme angažovanja, učesnicima programa, mentori su bili starješine-policijski službenici koji koordiniraju rad linije: nadzor državne granice, granična provjera i kontrola stranaca. Takođe učesnici programa su bili raspoređeni i u okviru Sektora kriminalističke policije, gdje su imali priliku da steknu vještine u organizacionim cjelinama za suzbijanje privrednog kriminaliteta, koje su im omogućile da unaprijede svoje vještine i već stečeni nivo znanja. U periodu od uvođenja programa u ovoj instituciji je bilo uključeno 140 lica, dok je u 2020. godini uključeno 44 lica sa stečenim visokim obrazovanjem.

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je po prvi put učesnik programna „Stop sivoj ekonomiji“ u 2020. godini. Naime, u sastavu ovog ministarstva su četiri organizacione jedinice, čija je nadležnost inspekcijski nadzor u željezničkom, drumskom, pomorskom saobraćaju, kao i nadzor nad magistralnim i regionalnim putevima. Imajući u vidu da postoji izražena aktivnost sive ekonomije, naročito u oblasti drumskog i pomorskog saobraćaja, te nedovoljan broj inspektora u ovoj oblasti, to je u okviru realizacije Programa za 2020. godinu kod ove institucije uključeno četiri lica sa stečenim visokim obrazovanjem.